

Məktəbdən hüquqa yol

Layihə

Təhsil insan cəmiyyətində hüquqi şəxsin formalaşmasının və vətəndaş mədəniyyətinin yüksəlməsinin əsas təməlidir. Uşaqlıqdan başlayan öyrənmə prosesi yalnız akademik bilikləri zənginləşməyə xidmət etmir, həm də onların hüquq və azadlıqlarını tanıma, qiymətləndirmə və qoruma bacarığını formalaşdırır. Hüquqi maarifləndirmə yalnız müasir cəmiyyətin tələbi deyil, eyni zamanda vətəndaşların öz hüquqlarına sahib çıxması üçün vacib vasitədir. Məktəblər və universitetlər hüquq sistemini, vətəndaşların hüquqi öhdəliklərini və sosial məsuliyyətini gənc nəsillərə öyrətmək baxımından unikal platforma rolunu oynayır.

Məktəblərdə hüquqi biliklərin erkən yaşlarda tədris edilməsi gənclərin hüquqlarını və məsuliyyətlərini düzgün qiymətləndirməsinə xidmət edir, onların ədalət və etik prinsiplərə hörmət etməsinə təmin edir. Bu istiqamətdə təhsil proqramlarının tərkibi diqqətə layiqdir. Qanunvericilik, hüquq tarixçəsi, insan hüquqları və etik prinsiplər kimi sahələr əhatə olunmalıdır. Hüquqi savadlılıq yalnız nəzəri biliklərlə məhdudlaşmamalı, praktik məşğələlər, simulyasiya oyunları, debatlar və real həyat nümunələri ilə dəstəklənməlidir ki, tələbələr və şagirdlər öyrəndiklərini gündünlük həyatda tətbiq edə bilsinlər.

Hüquqi biliklərin praktik tədrisi gənclərdə məsuliyyət hissi gücləndirir, onları yalnız öz hüquqlarını qoruyan deyil, başqalarının hüquqlarına hörmət edən vətəndaşlar kimi yetişdirir. Məktəblərdə hüquqi mədəniyyətin inkişafı gənclərin yalnız hüquqlarını biləcəkləri ilə məhdudlaşmamalıdır, eyni zamanda onların sosial ədalət qoruma, ictimai həyatda iştirak və demokratik prinsiplərə əməl etmə bacarıqlarını da formalaşdırır.

Təhsildə insan hüquqlarının qorunması həm də müəllimlərin və valideynlərin roluna bağlıdır. Müəllimlər yalnız bilik ötürücü kimi çıxış etməməli, həm də etik davranış modeli, hörmət və ədalət prinsiplərini yaşadan nümunə olmalıdır. Müəllimlərin gündünlük davranışları, tələbələrə münasibəti və problemləri həll etmə üsulları onların hüquqi şəxsinə birbaşa təsir göstərir. Valideynlər isə uşaqların hüquq və azadlıqlarını qorumaqda, onların maarifləndirmə prosesinə cəlb etməkdə önəmli rol oynayır. Bu əməkdaşlıq uşaqlarda həm hüquqi şəxsin yüksəlməsinə, həm də sosial davranışların formalaşmasına xidmət edir.

Hüquqi təhsil eyni zamanda gənclərin tənqidi düşüncə qabiliyyətini inkişaf etdirir. Onlar hüquq pozuntularını, ədalətsiz davranışları və sosial ədalətsizlik halları görüb qiymətləndirə, onları tənqid etməyi və həyata müdafiə etməyi öyrənirlər. Bu bacarıqlar onların yalnız öz hüquqlarını qorumasına deyil, həm də başqalarının hüquqlarına hörmət etməsinə səbəb olur. Debat və simulyasiya oyunları vasitəsilə gənclər sosial problemləri

analiz etməyi, qanun və etik prinsiplərə əsaslanaraq qərar verməyi öyrənirlər. Məktəblərdə hüquqi savadlılıq və vətəndaşlıq təhsili bir-birini tamamlayır. Vətəndaşlıq təhsili gənclərə vətəndaşlıq və sosial məsuliyyət hissi inkişafına, demokratik prinsipləri başa salmaqla onların hüquqi şəxsinin gücləndirir. Hüquqi savadlılıq və vətəndaşlıq təhsili gənclərin həm hüquqlarını qorumasına, həm də cəmiyyətin qanunlarına əməl etməsinə imkan verir.

Mütəxəssislər bildirirlər ki, təhsildə hüquq və azadlıqların müdafiəsi yalnız formal dərslərlə məhdudlaşmamalıdır. Ekstrakurikulyar fəaliyyətlər, hüquqi forumlar, debat yarışmaları, məktəb parlamentləri və ictimai təşəbbüslər gənclərin hüquqi davranışlarını praktik olaraq sinaya biləcəyi əhatəli platformalar təqdim edir. Bu fəaliyyətlər gənclərdə təşəbbüskarlıq, məsuliyyət və ictimai iştirak hissi yaradır ki, bu da onların hüquqi və siyasi mədəniyyətinin yüksəlməsinə xidmət edir. Hüquqi biliklərin məktəb daxilində praktik olaraq tətbiqi gənclərin sosial problem həll etmə bacarıqlarını artırır və onların ictimai həyatda fəal və məsuliyyətli vətəndaşlar kimi yetişdirir.

Rəqəmsal təhsil resurslarının integrasiyası da hüquqi biliklərin yayılmasında mühüm rol oynayır. Onlayn platformalar, interaktiv hüquq dərsləri, videomateriallar və elektron kitablar tələbələrə hüquqlarını daha asanlıqla və interaktiv şəkildə öyrənmək imkanı verir. Bu resurslar həm də müəllimlər üçün əlavə vasitə kimi çıxış edir, dərsləri daha maraqlı və praktik edir. Hüquqi təhsil yalnız şəhər məktəbləri ilə məhdudlaşmamalıdır. Regionlarda, kənd məktəblərində və xüsusi təhsil müəssisələrində də hüquqi savadlılıq proqramları tətbiq edilməli, bərabər imkanlar təmin olunmalıdır. Bu isə cəmiyyətdə hüquqi mədəniyyətin daha geniş və davamlı şəkildə formalaşmasına şərait yaradır.

Mütəxəssislər hesab edirlər ki, universitetlərin hüquq fakültələri ilə yanaşı, digər ixtisaslarda da hüquqi təhsilin təbiiqini genişləndirməlidir. İqtisadiyyat, sosial elmlər, mühəndislik kimi sahələrdə təhsil alan tələbələr

“

Bu dərslərin məzmunu çox vaxt sadə informativ bilgilərlə məhdudlaşır

bələr də hüquqi biliklərə əylənməklə yanaşı, öz sahələrində etik qərarlar və qanun pozuntularının qarşısını ala bilərlər. Hüquqi təhsil gənclərin həm şəxsi, həm də ictimai həyatda düzgün davranış modelləri formalaşdırmasına xidmət edir. Təhsildə insan hüquqlarının qorunması həm də cəmiyyətin ümumi inkişafına təsir göstərir. Hüquqi şəxsin yüksək olan gənclər daha məsuliyyətli vətəndaşlar olur, ictimai ədalətə, qanunvericiliyə və demokratiya prinsiplərinə hörmət göstərir. Bu isə cəmiyyətin davamlı inkişafını, sosial sabitliyi və insan hüquqlarının real müdafiəsini təmin edir.

Nəticədə, təhsil sistemi insan hüquqlarının qorunması və hüquqi-siyasi mədəniyyətin yüksəldilməsi baxımından strateji əhəmiyyət daşıyır. Məktəblər və universitetlər hüquqi bilikləri yalnız nəzəri olaraq ötürməməli, eyni zamanda praktik və interaktiv vasitələrlə gənclərin hüquqlarını dərk etməsinə və qorumasını təmin etməlidirlər. Müəllimlər, valideynlər, dövlət və qeyri-dövlət təşkilatları birlikdə çalışaraq gənclərin hüquqi və sosial şəxsinin yüksəldilməli, onları məsuliyyətli və hüquqlarına sahib çıxan vətəndaşlar kimi yetişdirməlidirlər. Təhsildə hüquqi savadlılıq həm də sosial davranış modellərini formalaşdırmağa xidmət edir. Hüquqlarını bilən gənclər başqalarının hüquqlarına hörmət

Azərbaycan Respublikasının
Mediannın İnkişafı Agentliyi

İnsan hüquq və azadlıqlarının
müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi,
siyasi mədəniyyət səviyyəsini
yüksəldilməsi

edir, ədalətsizliyə qarşı çıxır, ictimai fəaliyyətlərdə iştirak edərək həm öz cəmiyyətini, həm də ümumi hüquqi mühiti möhkəmləndirir. Bu baxımdan, təhsil yalnız bilik ötürən institut deyil, həm də hüquqi mədəniyyətin, sosial ədalətin və vətəndaş məsuliyyətinin formalaşdığı əsas məkandır.

Gələcəyin vətəndaşları məktəbdən hüquq doğru yol alaraq hüquqi şəxsin cəmiyyətin möhkəm təməlini qoyur. Onların hüquqi bilik və təcürbəyə əylənməsi, azadlıqlarını qoruma bacarığı və başqalarının hüquqlarına hörmət etməsi demokratik, ədalətli və hüquqi dövlət modelinin möhkəmlənməsinə zəmin yaradır. Bu istiqamətdə atılacaq hər bir addım yalnız gənclərin deyil, bütün cəmiyyətin hüquqlarının qorunmasına xidmət edəcək və sosial sabitlik, demokratiya prinsiplərinin inkişafı və hüquqi mədəniyyətin genişlənməsinə şərait yaradacaq.

■ Mövzu ilə bağlı təhsil eksperti Kamran Əsədov da vurğulayıb ki, məktəblərdə hüquqi maarifləndirmə məsələsi getdikcə daha aktuallaşır: "Məktəblərdə hüquqi biliklərin öyrədilməsinə əsasən "Həyat bilgiləri" fənnində bəzi siniflərdə "Hüquq" paragraflarına yer verilir.

Bu dərslərin məzmunu çox vaxt sadə informativ bilgilərlə məhdudlaşır. Konstitusiyamızın əsas müddəaları, ümumi hüquq və vəzifələr sadədir. Ən böyük problem isə bu məlumatların şagirdlərin həyatında praktik istifadəyə çevrilməsidir. Bu baxımdan, hesab edirik, ilk növbədə, məktəblərdə "Hüquqi maarifləndirmə və vətəndaş hüquqları" adlı ayrıca bir fənn yaradılmalı və bu fənn ibtidai sinifdən başlayaraq sistemli şəkildə tədris olunmalıdır. İkincisi, hüquqi təhsil yalnız nəzəri məlumat ötürmək deyil, simulyasiya oyunları, debatlar, real məhkəmə təcürbələri, hüquqi məsələlər üzrə praktiki tapşırıqlar vasitəsilə öyrədilməlidir. Üçüncüsü, müəllimlərin özlərinin hüquqi savadlılığı artırılmalı, onların təlim proqramlarına insan hüquqları, uşaqların hüquqları və müasir hüquqi məsələlər daxil edilməlidir. Dördüncüsü, texnologiyasəsaslı hüquqi maarifləndirmə proqramları yaradılmalıdır ki, şagirdlər öz yaşlarına və maraqlarına uyğun şəkildə hüquqi biliklərə əylənsinlər. Müqayisəli təhsil göstərir ki, hüquqi biliklərin şagirdlərdə uşaqlıqdan düzgün və praktik şəkildə ötürülməsi uzunmüddətli dövrdə daha demokratik, hüquqə hörmət edən və öz hüquqlarını müdafiə etməyi bacaran bir cəmiyyətin formalaşmasına səbəb olacaqdır."

✍ Sevinc

Azərbaycan Respublikasının
Mediannın İnkişafı Agentliyinin
maliyyə dəstəyi əsasında hazırlanmışdır.